

Centre d'Études et de
Recherches d'Histoire des Idées
et des Institutions Politiques
Aix-Marseille université

Trường Đại học Luật,
Đại học Huế
Université de Droit,
Université de Huế

KỶ YẾU HỘI THẢO KHOA HỌC QUỐC TẾ

ACTES DE COLLOQUE INTERNATIONAL

LỊCH SỬ VÀ PHÁP LUẬT
VỀ THỜI KỲ PHÁP THUỘC TẠI
ĐÔNG DƯƠNG

HISTOIRE ET DROIT
DE LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE
EN INDOCHINE

Thừa Thiên Huế, ngày 10/10/2024
Thua Thien Huế, le 10 Octobre 2024

MỤC LỤC

1. PAUL MONIN: NGƯỜI BẢO VỆ QUYỀN LỢI CHO NGƯỜI AN NAM GIỮA HAI CUỘC CHIẾN.....	1
GS. Eric GASPARINI - Giám đốc Trung tâm Nghiên cứu Lịch sử các Tư tưởng và Thể chế Chính trị, Khoa Luật và Khoa học Chính trị, Đại học Aix-Marseille	
2. TƯ TƯỞNG CHỐNG THỰC DÂN CỦA HỒ CHÍ MINH.....	3
TS. Julien BROCH - Khoa Luật và Khoa học chính trị, Đại học Aix-Marseille	
3. NGUỒN GỐC CỦA CHỦ NGHĨA CỘNG HÒA Ở VIỆT NAM: BÁO CÁO VỀ NHỮNG ĐAU KHỔ MÀ NGƯỜI AN NAM PHẢI HỨNG CHỊU ĐƯỢC PHAN CHÂU TRINH GỬI ĐẾN TOÀN QUYỀN PAUL BEAU	4
GS. François QUASTANA - Khoa Luật và Khoa học Chính trị, Đại học Aix-Marseille	
4. MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ CHẾ ĐỊNH TÀI SẢN CỦA VỢ CHỒNG TRONG CÁC BỘ DÂN LUẬT TẠI VIỆT NAM THỜI KỲ PHÁP THUỘC	6
TS. Hồ Thị Vân Anh – Trường Chính trị tỉnh Vĩnh Phúc	
TS. Ngô Văn Thìn – Trường Chính trị tỉnh Vĩnh Phúc	
ThS. Trần Chí Thành – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
5. SỰ CHIA CẮT PHÁP LÝ TẠI VIỆT NAM DƯỚI THỜI PHÁP THUỘC	8
ThS. Hoàng Thảo Anh – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
6. THIẾT CHẾ DÂN CHỦ DƯỚI THỜI PHÁP THUỘC (HỘI ĐỒNG HÀNG TỈNH) VÀ BÀI HỌC KINH NGHIỆM CHO VIỆT NAM HIỆN NAY	10
GS.TS. Nguyễn Đăng Dung – Trường Đại học Tôn Đức Thắng	
ThS. Nguyễn Khắc Hùng – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
7. TIẾP NHẬN QUYỀN SỞ HỮU TRÍ TUỆ TỪ THỜI KỲ PHÁP THUỘC VÀ NHỮNG PHÁT TRIỂN TRONG PHÁP LUẬT VIỆT NAM.....	11
TS. Lê Thị Tuyết Hà – Trường Đại học Mở Thành phố Hồ Chí Minh	
8. LỊCH SỬ PHÁT TRIỂN QUY ĐỊNH PHÁP LUẬT VIỆT NAM VỀ LY HÔN CÓ YẾU TỐ NƯỚC NGOÀI.....	13
TS. Nguyễn Sơn Hà – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
ThS. Hồ Minh Thành – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
ThS. Hoàng Thảo Anh – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
9. TỔ CHỨC NGÀNH TƯ PHÁP TẠI NAM KÌ TRONG BỘ MÁY CHÍNH QUYỀN ĐÔNG DƯƠNG	15
TS. Lý Nam Hải – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
ThS. Hoàng Thị Vĩnh Quỳnh – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	

10. CHẾ ĐỊNH HƯƠNG HOẢ TRONG THỜI KỲ PHÁP THUỘC TẠI VIỆT NAM.....	17
TS. Nguyễn Thị Mỹ Hạnh – Trường Đại học Mở Thành phố Hồ Chí Minh	
11. QUYỀN HƯỞNG DỤNG TRONG PHÁP LUẬT DÂN SỰ THỜI KỲ PHÁP THUỘC – NHỮNG GỢI MỞ HOÀN THIỆN PHÁP LUẬT DÂN SỰ VIỆT NAM HIỆN HÀNH.....	19
Bùi Lê Hiếu – Học viện Toà án	
Lê Duy Định – Học viện Tư pháp	
12. CẦM CỐ BẤT ĐỘNG SẢN TRONG PHÁP LUẬT VIỆT NAM THỜI KỲ PHÁP THUỘC.....	21
ThS. Phan Thị Hồng – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
13. XÂY DỰNG MỘT XÃ HỘI CÔNG DÂN THAY DẦN CHO MỘT XÃ HỘI LÀNG XÃ.....	22
ThS. Nguyễn Khắc Hùng – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
14. CHẾ ĐỊNH TÀI SẢN VÀ QUYỀN SỞ HỮU - SỰ KẾ THỪA CÁC GIÁ TRỊ CỦA PHÁP LUẬT DÂN SỰ VIỆT NAM HIỆN ĐẠI TỪ LUẬT PHÁP THỜI KỲ PHÁP THUỘC TẠI ĐÔNG DƯƠNG.....	23
TS. Kiều Thị Thuỳ Linh – Học viện Phụ nữ	
15. CHỦ QUYỀN QUỐC GIA TRONG THỜI KỲ PHÁP THUỘC ĐỐI VỚI CÁC LÃNH THỔ CỦA VIỆT NAM.....	25
ThS. Nguyễn Hữu Khánh Linh – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
ThS. Phan Đình Nguyên – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
16. THỰC THI PHÁP LUẬT QUỐC TẾ VỚI TƯ CÁCH LÀ ĐẠI DIỆN HỢP PHÁP CỦA PHÁP TẠI ĐÔNG DƯƠNG: LỊCH SỬ VÀ TÁC ĐỘNG.....	27
ThS. Nguyễn Hữu Khánh Linh – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
ThS. Nguyễn Thị Hạnh – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
17. PHÁP LUẬT VỀ SỞ HỮU RUỘNG ĐẤT TRONG THỜI KỲ PHÁP THUỘC Ở VIỆT NAM.....	28
TS. Phạm Hoàng Linh – Trường Đại học Tôn Đức Thắng	
18. CHÍNH SÁCH PHÁP LUẬT VỀ THUẾ TRONG THỜI KỲ PHÁP THUỘC – MỘT SỐ GỢI MỞ HOÀN THIỆN PHÁP LUẬT THUẾ CỦA VIỆT NAM THỜI KỲ HỘI NHẬP.....	30
Trương Mỹ Linh – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
Trần Thị Phương Ly – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	

19. VẬN DỤNG NGUYÊN TẮC TẬP QUYỀN, TẢN QUYỀN VÀ PHÂN QUYỀN TRONG TỔ CHỨC BỘ MÁY NHÀ NƯỚC THỜI PHÁP THUỘC (1884 – 1945)	31
TS. Lê Thị Nga - Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
20. TỪ PIASTRE ĐẾN VIỆT NAM ĐÔNG: QUÁ TRÌNH PHI THỰC DÂN HÓA VÀ SỰ PHÁT TRIỂN CHÍNH SÁCH TIỀN TỆ CỦA VIỆT NAM.....	33
ThS. Nguyễn Lưu Lan Phương – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
Đỗ Thị Kiều Trinh – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
21. BÀN VỀ SỰ ẢNH HƯỞNG CỦA HỆ THỐNG PHÁP LUẬT PHÁP ĐẾN HỆ THỐNG PHÁP LUẬT VIỆT NAM THÔNG QUA QUÁ TRÌNH THUỘC ĐỊA HOÁ	35
ThS. Trần Ngọc Thuý – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
ThS. Trần Thị Diệu Hương – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
22. LỊCH SỬ DÂN LUẬT VÀ HÌNH LUẬT VIỆT NAM THỜI PHÁP THUỘC VÀ SỰ TÁC ĐỘNG ĐẾN PHÁP LUẬT HÌNH SỰ VÀ DÂN SỰ VIỆT NAM HIỆN ĐẠI	37
TS. Hà Lệ Thuý – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
TS. Lâm Tố Trang – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
23. CHẾ ĐỘ TÀI SẢN CỦA VỢ CHỒNG TỪ GÓC NHÌN CỦA PHÁP LUẬT DÂN SỰ THỜI KỲ PHÁP THUỘC	39
ThS. Võ Thị Ngọc Trân – Trường Đại học Luật, Đại học Huế	
24. SỰ HÌNH THÀNH PHÁP LUẬT LAO ĐỘNG TẠI ĐÔNG DƯƠNG TRONG NHỮNG NĂM 1920.....	40
ThS. Lê Thị Ngọc Yến – Trường Đại học Kinh tế - Luật, Thành phố Hồ Chí Minh	

TABLE DES MATIÈRES

1. PAUL MONIN : UN DÉFENSEUR DES DROITS DES ANNAMITES DANS L'ENTRE-DEUX GUERRES	1
Prof. Eric GASPARINI - Directeur du Centre d'Etudes et de Recherches en Histoire des Idées et des Institutions Politiques (UR 2186 – CERHIIP), Faculté de Droit et de Science Politique, Aix-Marseille Université	
2. LA PENSÉE ANTICOLONIALISTE D'HO CHI MINH.....	3
Dr. Julien BROCH - Maître de Conférence à la Faculté de Droit et de Science Politique, Aix-Marseille Université	
3. AUX ORIGINES DU REPUBLICANISME AU VIETNAM : LE MÉMOIRE SUR LES MAUX DONT SOUFFRE L'ANNAM ADRESSÉ PAR PHAN CHAU TRINH AU GOUVERNEUR GÉNÉRAL PAUL BEAU	4
Prof. François QUASTANA - Faculté de Droit et de Science Politique, CERHIIP, Aix-Marseille Université	
4. CERTAINES QUESTIONS CONCERNANT LE RÉGIME DES BIENS DES ÉPOUX DANS LES CODES CIVILS AU VIETNAM PENDANT LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE	6
Dr. HỒ Thị Vân Anh - École politique de la province Vĩnh Phúc Dr. NGÔ Văn Thìn - École politique de la province Vĩnh Phúc M. TRẦN Chí Thành - Université de Droit, Université de Hué	
5. LA DIVISION JURIDIQUE AU VIETNAM SOUS LA COLONISATION FRANÇAISE.....	8
Mme. HOÀNG Thảo Anh - Université de Droit, Université de Hué ; Doctorante à l'Université de Montpellier	
6. LES INSTITUTIONS DÉMOCRATIQUES SOUS LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE (CONSEILS PROVINCIAUX) ET LES LEÇONS À TIRER POUR LE VIETNAM ACTUEL.....	10
Prof. NGUYỄN Đăng Dung - Université Tôn Đức Thắng M. NGUYỄN Khắc Hùng - Université de Droit, Université de Hué	
7. L'ADOPTION DES DROITS DE PROPRIÉTÉ INTELLECTUELLE DEPUIS L'ÉPOQUE COLONIALE FRANÇAISE ET LES DÉVELOPPEMENTS DANS LA LÉGISLATION VIETNAMIENNE	11
Dr. LÊ Thị Tuyết Hà - Université ouverte de Hồ Chí Minh-Ville	
8. L'ÉVOLUTION HISTORIQUE DU DROIT VIETNAMIEN EN MATIÈRE DU DIVORCE COMPOSANT UN ÉLÉMENT D'EXTRANÉITÉ	13

Dr. NGUYỄN Sơn Hà - Université de Droit, Université de Huế

M. HỒ Minh Thành - Université de Droit, Université de Huế

Mme. HOÀNG Thảo Anh - Université de Droit, Université de Huế

**9. L'ORGANISATION JUDICIAIRE EN COCHINCHINE AU SEIN DE
L'APPAREIL GOUVERNEMENTAL DE L'INDOCHINE..... 15**

Dr. LÝ Nam Hải - Université de Droit, Université de Huế

Mme. HOÀNG Thị Vĩnh Quỳnh - Université de Droit, Université de Huế

**10. INSTITUTION DE BIENS CULTUELS EN DROIT VIETNAMIEN À
L'ÉPOQUE COLONIALE FRANCAISE 17**

Dr. NGUYỄN Thị Mỹ Hạnh - Université ouverte de Hồ Chí Minh-Ville

**11. DROIT D'USUFRUIT EN DROIT CIVIL PENDANT LA PÉRIODE
COLONIALE FRANÇAISE – SUGGESTIONS POUR COMPLÉTER LE
DROIT CIVIL ACTUEL DU VIETNAM 19**

M. BÙI Lê Hiếu - Académie de la Cour du Vietnam

M. LÊ Duy Định - Académie judiciaire du Vietnam

**12. LES MESURES DE GAGE IMMOBILIER DANS LE DROIT
VIETNAMIEN PENDANT LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE..... 21**

Mme. PHAN Thị Hồng - Université de Droit, Université de Huế

**13. LA CONSTRUCTION D'UNE SOCIÉTÉ CIVILE POUR REMPLACER
PROGRESSIVEMENT UNE SOCIÉTÉ VILLAGEOISE 22**

M. NGUYỄN Khắc Hùng - Université de Droit, Université de Huế

**14. L'INSTITUTION DES BIENS ET DU DROIT DE PROPRIÉTÉ -
L'HÉRITAGE DES VALEURS DU DROIT CIVIL VIETNAMIEN
MODERNE À PARTIR DE LA LÉGISLATION DE L'ÉPOQUE
COLONIALE FRANÇAISE EN INDOCHINE 23**

Dr. KIỀU Thị Thuỳ Linh - Académie des femmes du Vietnam

**15. LA SOUVERAINETÉ NATIONALE DU VIÊT NAM SOUS LA
COLONISATION FRANÇAISE 25**

M. NGUYỄN Hữu Khánh Linh - Université de Droit, Université de Huế

M. PHAN Đình Nguyễn - Université de Droit, Université de Huế

**16. LE GOUVERNEMENT FRANÇAIS MET EN ŒUVRE LE DROIT
INTERNATIONAL EN TANT QUE REPRÉSENTANT DU VIETNAM EN
INDOCHINE 27**

M. NGUYỄN Hữu Khánh Linh - Université de Droit, Université de Huế

Mme. NGUYỄN Thị Hạnh - Université de Droit, Université de Huế

17. LE DROIT SUR LA PROPRIÉTÉ FONCIÈRE PENDANT LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE AU VIETNAM	28
Dr. PHẠM Hoàng Linh - Université Tôn Đức Thắng	
18. LA POLITIQUE FISCALE SOUS LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE –QUELQUES SUGGESTIONS POUR L'AMÉLIORATION DE LA LÉGISLATION FISCALE DU VIETNAM DANS LE CONTEXTE DE L'INTÉGRATION INTERNATIONALE.....	30
Mme. TRƯỜNG Mỹ Linh - Université de Droit, Université de Hué	
Mme. TRẦN Thị Phương Ly - Université de Droit, Université de Hué	
19. APPLCATION DES PRINCIPES DE CENTRALISATION, DE DÉCENTRALISATION ET DE SÉPARATION DES POUVOIRS DANS L'ORGANISATION DE L'APPAREIL D'ÉTAT PENDANT LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE (1884-1945)	31
Dr. LÊ Thị Nga - Université de Droit, Université de Hué	
20. DU PIASTRE AU VIET NAM DONG: LE PROCESSUS DE DÉCOLONISATION ET LE DÉVELOPPEMENT DE LA MONNAIE VIETNAMIENNE	33
Mme. NGUYỄN Lưu Lan Phương - Université de Droit, Université de Hué	
Mme. ĐỖ Thị Kiều Trinh - Université de Droit, Université de Hué	
21. DISCUTER DE L'INFLUENCE DU SYSTÈME JURIDIQUE FRANÇAIS SUR LE SYSTÈME JURIDIQUE VIETNAMIEN À TRAVERS LE PROCESSUS DE COLONIALISATION	35
Mme. TRẦN Ngọc Thuý - Université de Droit, Université de Hué	
Mme. TRẦN Thị Diệu Hương - Université de Droit, Université de Hué	
22. UN BREF HISTOIRE DU DROIT CIVIL ET PÉNAL AU VIETNAM PENDANT LA PERIODE COLONIALE FRANÇAISE ET L'IMPACT SUR LE DROIT CIVIL ET PÉNAL MODERNE AU VIETNAM	37
Dr. HÀ Lê Thuý - Université de Droit, Université de Hué	
Dr. LÂM Tố Trang - Université ouverte de Hồ Chí Minh-Ville	
23. LE RÉGIME MATRIMONIAUX DES ÉPOUX DU REGARD DU DROIT CIVIL PENDANT LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE.....	39
Mme. VÕ Thị Ngọc Trân - Université de Droit, Université de Hué	
24. LA LEGISLATION DU TRAVAIL EN INDOCHINE PENDANT LA PERIODE 1920-1928 : CONTEXTE HISTORIQUE ET QUELQUES INSTITUTIONS JURIDIQUES IMPORTANTES.....	40
Mme. LÊ Thị Ngọc Yên - Université d'Économie et de Droit de Hồ Chí Minh-Ville	

**PAUL MONIN: NGƯỜI BẢO VỆ QUYỀN LỢI CHO NGƯỜI AN
NAM GIỮA HAI CUỘC CHIẾN**

**PAUL MONIN : UN DEFENSEUR DES DROITS DES ANNAMITES
DANS L'ENTRE-DEUX GUERRES**

Eric GASPARINI*

Tóm tắt : Paul Monin là luật sư tại Đông Dương từ năm 1919 cho đến khi qua đời tại Sài Gòn vào năm 1929. Trong số những thân chủ mà ông đã bào chữa, có nhiều người An Nam có hoàn cảnh khó khăn là nạn nhân của hệ thống thuộc địa. Monin đã nhanh chóng vận động việc thiết lập quyền lợi cho người dân bản xứ An Nam, và ông sau đó đã được bầu vào Hội đồng thuộc địa Nam Kỳ vào năm 1923. Tại đây, ông lên án một số lệch lạc của chế độ thuộc địa. Sau cuộc gặp gỡ với Malraux vào năm 1924, ông thành lập tờ Indochine (Đông Dương), một tờ báo ủng hộ việc bảo vệ quyền lợi của người An Nam và lên án hệ thống thuộc địa Pháp. Tờ báo được phát hành tại Sài Gòn từ tháng 6 đến tháng 8 năm 1925. Bị kiểm duyệt bởi các cơ quan thuộc địa, tờ báo này xuất bản từ ngày 4 tháng 11 năm 1925 đến 25 tháng 2 năm 1926 dưới tiêu đề *Indochine Enchainée (Đông Dương trong gông xiềng)*. Tờ báo này là một công cụ để lên án chính sách thuộc địa và những bất công mà người An Nam phải hứng chịu. Monin đã viết các bài xã luận chỉ trích lao động cưỡng bức, hành động của các công ty lớn Pháp, và chính sách của toàn quyền Đông Dương. Theo đó, ông đã từng hợp tác vào năm 1924 với tờ báo *Saigon Republicain* của Hippolyte Hardin. Nghiên cứu này nhằm phân tích các bài báo của Paul Monin và làm nổi bật sự lên án mạnh mẽ của ông đối với hệ thống thuộc địa ở Đông Dương.

Résumé: L'avocat Paul Monin est avocat en Indochine de 1919 jusqu'à sa mort à Saïgon en 1929. Parmi les clients qu'il défend, il a de nombreux Annamites de condition modeste victimes du système colonial. Très vite, Monin milite pour l'établissement de droits au profit des indigènes annamites, et il est élu en 1923 au Conseil colonial de Cochinchine. Il y dénonce certaines dérives de la colonisation.

* GS, Giám đốc Trung tâm Nghiên cứu Lịch sử các Tư tưởng và Thể chế Chính trị, Khoa Luật và Khoa học Chính trị, Đại học Aix-Marseille
Professeur des Universités, Directeur du Centre d'Études et de Recherches en Histoire des Idées et des Institutions Politiques (UR 2186 – CERHIIP), Faculté de Droit et de Science Politique, Aix-Marseille Université

Après sa rencontre avec Malraux en 1924, il fonde l'Indochine, un journal engagé dans la défense des Annamites et la dénonciation du système colonial français. Le journal paraît à Saïgon de juin à août 1925. Censuré par les autorités coloniales, il reparait du 4 novembre 1925 au 25 février 1926 sous le titre de l'Indochine Enchaînée. Le journal est un outil pour dénoncer la politique coloniale et les injustices dont sont victimes les Annamites. Monin y rédige des éditos qui mettent en cause le travail forcé, l'action des grandes compagnies françaises, et la politique du gouvernement général. Dans ce même sens, il avait déjà collaboré en 1924 au journal Saïgon Républicain d'Hippolyte Hardin. La présente étude a pour but d'analyser les articles de presse de Paul Monin et de mettre en exergue sa vigoureuse dénonciation du système colonial en Indochine.

TƯ TƯỞNG CHỐNG THỰC DÂN CỦA HỒ CHÍ MINH

LA PENSEE ANTICOLONIALISTE D'HO CHI MINH

Julien BROCH*

Tóm tắt: Nhiều công bố đã nhấn mạnh sự mềm dẻo về ý thức hệ và tính linh hoạt chiến thuật của Hồ Chí Minh. Quan điểm này cần được làm rõ. Do đó, bài trình bày sẽ tập trung vào tầm nhìn của người cha già dân tộc Việt Nam, cũng như sự độc đáo trong tư tưởng của ông. Bài viết sẽ chỉ ra rằng chủ nghĩa yêu nước là nền tảng cho các niềm tin của Hồ Chí Minh. Châu Á được cho là có xu hướng văn hóa hướng tới chủ nghĩa cộng sản, và vì vậy, được coi là điểm khởi đầu cho sự lật đổ chủ nghĩa đế quốc tư bản. Chủ nghĩa chống thực dân vừa là một phê phán về thái độ của thực dân, vừa là một chỉ trích về chính sách mà thực dân thực hiện đã cản trở sự bộc lộ động lực tự nhiên hướng tới chủ nghĩa cộng sản.

Résumé: Nombre de publications insistent sur l'absence de rigidité idéologique et la souplesse tactique supposées d'Hô Chi Minh. Ce point de vue mérite d'être nuancé. Notre communication sera donc axée sur le caractère visionnaire du père du Việt Nam, l'originalité de sa pensée. Il s'agira de montrer que le patriotisme a été à la base de ses convictions. L'Asie serait culturellement prédisposée au communisme, et, de ce fait, censée vouée à être le point de départ du renversement de l'impérialisme capitaliste. L'anticolonialisme procède autant d'une critique de l'attitude du colonisateur que de ce que la politique que ce dernier conduit empêche l'élan naturel vers le communisme de se manifester.

* TS., Giảng viên chính tại Khoa Luật và Khoa học chính trị, Đại học Aix-Marseille
Docteur en Droit, Maître de Conférence à la Faculté de Droit et de Science Politique, Aix-Marseille
Université

**NGUỒN GỐC CỦA CHỦ NGHĨA CỘNG HÒA Ở VIỆT NAM: BÁO CÁO VỀ
NHỮNG ĐAU KHỔ MÀ NGƯỜI AN NAM PHẢI HỨNG CHỊU ĐƯỢC
PHAN CHÂU TRINH GỬI ĐẾN TOÀN QUYỀN PAUL BEAU**

AUX ORIGINES DU REPUBLICANISME AU VIETNAM : LE MEMOIRE SUR
LES MAUX DONT SOUFFRE L'ANNAM ADRESSE PAR PHAN CHAU
TRINH AU GOUVERNEUR GENERAL PAUL BEAU

François QUASTANA*

Tóm tắt: Là nhân vật lịch sử vĩ đại của cuộc đấu tranh chống thực dân và giành độc lập của Việt Nam, Phan Châu Trinh (1872-1926) ban đầu có mối quan hệ mâu thuẫn với Cộng hòa thuộc địa Pháp. Bài viết nhằm quay lại một trong những văn kiện chính trị đầu tiên của nhà yêu nước tiên phong này, người mà đôi khi được coi là người cộng hòa đầu tiên của Việt Nam. Đó là bức thư công khai đầu tiên mà ông gửi cho Toàn quyền Paul Beau vào năm 1906, trong đó đã thể hiện rõ tham vọng của ông trong việc cải cách bộ máy hành chính của đất nước mình trong bối cảnh phải đối mặt với sự chiếm đóng của nước ngoài. Văn bản này được viết trong một giai đoạn then chốt, thể hiện qua sự không chắc chắn khi Việt Nam tìm kiếm một con đường mới. Qua đó, tác giả đặt vấn đề về tầng lớp quan lại quản lý mà chế độ bảo hộ Pháp dựa vào để gây phương hại cho lợi ích sống còn của nhân dân Việt Nam.

Résumé: Grande figure historique de l'anticolonialisme Vietnamien et de la lutte indépendantiste, Phan Châu Trinh (1872-1926) a eu à ses débuts une relation ambivalente avec la République coloniale française. Notre contribution se propose de revenir sur l'un des premiers textes politiques de cet éclaircisseur patriote parfois présenté comme le premier républicain vietnamien. Il s'agit de sa première lettre publique envoyée au gouverneur général Paul Beau en 1906 où perce déjà son ambition de réformer l'administration de son pays confronté à l'occupation étrangère. Cet écrit se situe à une période charnière marquée par l'incertitude au cours de laquelle le Vietnam cherche à trouver un nouveau chemin qui passe par la remise en cause pour l'auteur de la classe dirigeante des mandarins administrateurs

* GS., Khoa Luật và Khoa học Chính trị, Đại học Aix-Marseille
Professeur d'Université, Agrégé des Facultés de droit, Faculté de droit et de science politique, CERHIIP,
Aix-Marseille Université

sur laquelle s'appuie le protectorat français au détriment des intérêts vitaux du peuple vietnamien.

MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ CHẾ ĐỊNH TÀI SẢN CỦA VỢ CHỒNG TRONG CÁC BỘ DÂN LUẬT TẠI VIỆT NAM THỜI KỲ PHÁP THUỘC

CERTAINES QUESTIONS CONCERNANT LE RÉGIME DES BIENS DES ÉPOUX DANS LES CODES CIVILS AU VIETNAM PENDANT LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE

HỒ Thị Vân Anh*

NGÔ Văn Thìn**

TRẦN Chí Thành***

Tóm tắt: Thời kỳ Pháp thuộc, vấn đề tài sản của vợ chồng đã có những quy định cụ thể trong bộ Dân luật Bắc kỳ năm 1931, Dân luật Trung kỳ năm 1936, chỉ trừ tập Dân luật giản yếu (ngày 03/10/1883 áp dụng ở Nam Kỳ) bao gồm 3 tiết chỉ quy định về thất tung, hôn thú, ly dị, phụ hệ, phu quyền... mà không có quy định về chế độ tài sản của vợ chồng. Trường hợp này, án lệ đã được coi là giải pháp để giải quyết các tranh chấp phát sinh. Bài viết tập trung nghiên cứu một số chế độ dân luật về tài sản của vợ chồng thời kỳ Pháp thuộc, cụ thể: chế độ tài sản ước định, chế độ tài sản pháp định, chế độ cộng đồng toàn sản, về tài sản chung tài sản riêng của vợ cả, vợ lẽ, về giải quyết khối tài sản khi ly hôn và chia thừa kế... Qua những nghiên cứu này, nhóm tác giả muốn hướng đến kết luận: mặc dù quan hệ hôn nhân gia đình thời kỳ này vẫn tồn tại tục lệ phong kiến, nhưng đâu đó đã manh nha những tư tưởng hiện đại xuất phát từ sự ảnh hưởng và “mô phỏng” theo Bộ luật Dân sự Pháp năm 1804. Đây cũng chính là nền tảng của chế độ tài sản chung của vợ chồng trong nền pháp luật dân sự hiện đại ở Việt Nam.

Từ khóa: tài sản, tài sản của vợ chồng, pháp luật thời kỳ Pháp thuộc.

Résumé: Pendant la période coloniale française, la question des biens des époux a fait l'objet de réglementations spécifiques dans le Code civil du Tonkin de 1931 et le Code civil de l'Annam de 1936. À l'exception du Recueil simplifié du

* TS., trưởng phòng Quản lý đào tạo và Nghiên cứu khoa học, trường Chính trị tỉnh Vĩnh Phúc; Email: anhhtv@hul.edu.vn

Docteur, Responsable du département de Gestion de la formation et de la Recherche scientifique, École politique de la province de Vĩnh Phúc

** TS., phó hiệu trưởng trường Chính trị tỉnh Vĩnh Phúc

Docteur, Vice-président de l'École politique de la province de Vĩnh Phúc

*** ThS, Giảng viên Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: thanhtc1@hul.edu.vn
Enseignant de l'Université de Droit, Université de Huế

Code civil (daté du 03/10/1883, appliqué en Cochinchine), qui comprend seulement trois sections réglementant la disparition, le mariage, le divorce, la filiation, l'autorité maritale, etc., sans aucune disposition sur le régime des biens entre époux. Dans ce cas, la jurisprudence a été considérée comme la solution pour résoudre les litiges survenus. Cet article se concentre sur l'étude de certaines dispositions du droit civil relatives aux biens des époux pendant la période coloniale française, notamment : le régime matrimonial conventionnel, le régime matrimonial légal, le régime de communauté universelle, les biens communs et propres de l'épouse principale et des épouses secondaires, la liquidation du patrimoine en cas de divorce et le partage successoral, etc. À travers ces recherches, le groupe d'auteurs souhaite conclure que, bien que les relations matrimoniales et familiales de cette époque soient encore imprégnées de coutumes féodales, des idées modernes ont émergé ici et là, sous l'influence et l'« imitation » du Code civil français de 1804. Cela constitue également le fondement du régime des biens communs des époux dans le droit civil moderne au Vietnam.

Mots-clés: biens, biens des époux, droit pendant la période coloniale française.

SỰ CHIA CẮT PHÁP LÝ TẠI VIỆT NAM DƯỚI THỜI PHÁP THUỘC

LA DIVISION JURIDIQUE AU VIETNAM SOUS

LA COLONISATION FRANÇAISE

HOÀNG Thảo Anh*

Tóm tắt: Hệ thống pháp luật ở Việt Nam trong thời kỳ Pháp thuộc đã trải qua những chuyển biến sâu sắc, đánh dấu bằng sự hình thành của một hệ thống pháp luật thuộc địa đa dạng và phức tạp. Dù ban đầu nhà cầm quyền thực dân đã có ý định áp đặt hệ thống luật pháp của họ lên xứ thuộc địa, nguyên tắc "duy trì các thể chế bản địa" đã dẫn đến sự xuất hiện của một hệ thống pháp luật có tính nhị nguyên, cho phép pháp luật Pháp và các truyền thống pháp lý Việt Nam cùng tồn tại. Sự đa nguyên pháp lý này đã định hình thực tiễn pháp lý tại Việt Nam thuộc địa, phản ánh những căng thẳng và thỏa hiệp giữa các cấu trúc quyền lực thực dân và thực tế văn hóa xã hội địa phương. Việc áp dụng một hệ thống pháp luật nhị nguyên đã cho phép người Pháp dung hòa các mục tiêu kiểm soát và khai thác thuộc địa với sự cần thiết phải duy trì các thực hành và thể chế pháp lý Việt Nam đã tồn tại trước đó, nhưng cũng đã gây ra sự chia rẽ pháp lý sâu sắc. Bài viết này sẽ xem xét các khái niệm cơ bản (I), từ đó nghiên cứu chi tiết sự thiết lập hệ thống này qua các văn bản pháp luật thuộc địa (II), và cuối cùng đúc kết các nhóm chủ thể phát sinh từ sự phân chia đó (III).

Từ khóa: Pháp thuộc; đa nguyên pháp lý; chia rẽ pháp lý; hệ thống pháp luật nhị nguyên; duy trì các thể chế bản địa.

Résumé: Pendant la période de colonisation française au Vietnam, le système juridique du pays a connu une profonde transformation, marquée par l'établissement d'un *pluralisme juridique* complexe. Malgré la volonté initiale des autorités coloniales d'imposer leur propre système de droit français, le principe de « *maintien des institutions autochtones* » a conduit à l'émergence d'un *système juridique dualiste*, où coexistaient le droit français et les traditions juridiques vietnamiennes. Ce pluralisme juridique a façonné la réalité légale du Vietnam colonial, reflétant les tensions et les compromis entre les structures de pouvoir métropolitaines et les

* ThS., Giảng viên Trường Đại học Luật, Đại học Huế ; NCS tại Đại học Montpellier, CH Pháp; Email: anhht@hul.edu.vn – thao-annh.hoang@etu.umontpellier.fr
Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế ; Doctorante à l'Université de Montpellier

réalités socioculturelles locales. L'adoption d'un système juridique dualiste a permis aux Français de concilier leurs objectifs de contrôle et d'exploitation avec la nécessité de préserver les pratiques et les institutions juridiques vietnamiennes préexistantes. Toutefois, cela a également entraîné une profonde division juridique. Cet article a pour objectif d'analyser en détail cette division juridique, en examinant tout d'abord les notions de fond (I), puis en étudiant en détail comment ce système s'est formé à travers les textes législatifs coloniaux (II), et enfin en déduisant les catégories de sujets résultant de ladite division (III).

Mots-clés: Colonisation française; pluralisme juridique; division juridique; système juridique dualiste; maintien des institutions autochtones.

THIỆT CHẾ DÂN CHỦ DƯỚI THỜI PHÁP THUỘC (HỘI ĐỒNG HÀNG TỈNH) VÀ BÀI HỌC KINH NGHIỆM CHO VIỆT NAM HIỆN NAY

LES INSTITUTIONS DÉMOCRATIQUES SOUS
LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE (CONSEILS PROVINCIAUX) ET
LES LEÇONS À TIRER POUR LE VIETNAM ACTUEL

NGUYỄN Đăng Dung*

NGUYỄN Khắc Hùng**

Tóm tắt: Việt Nam vốn là thuộc địa của Pháp, về nguyên tắc thực dân Pháp chỉ khai thác và bóc lột nhưng trên thực tế vào thời kỳ pháp thuộc, Pháp còn xây dựng nên một thiết chế dân chủ đại diện có nhiều nét ưu việt. Bài viết chủ yếu nghiên cứu về thiết chế Hội đồng hàng tỉnh ở Bắc kỳ, Trung kỳ và Nam kỳ, từ đó, rút ra một số bài học kinh nghiệm cho Việt Nam.

Từ khóa: Thời kỳ pháp thuộc, dân chủ đại diện, hội đồng hàng tỉnh.

Résumé: Le Vietnam était une colonie française. En principe, les colonisateurs français n'ont fait qu'exploiter le pays. Cependant, en réalité, pendant la période coloniale française, la France a également instauré une institution démocratique représentative dotée de nombreuses caractéristiques supérieures. Cet article se concentre principalement sur l'institution des conseils provinciaux dans le Tonkin, l'Annam et la Cochinchine, et en tire quelques leçons pour le Vietnam *actuel*.

Mots-clés: Période coloniale Française, démocratie représentative, conseils provinciaux

* GS. TS., Trường Đại học Tôn Đức Thắng; Email: nguyendangdung@tdtu.edu.vn
Prof. – Dr., Université Ton Duc Thang

** ThS., Giảng viên Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: hungnk@hul.edu.vn
Enseignant à l'Université de Droit, Université de Huế

**TIẾP NHẬN QUYỀN SỞ HỮU TRÍ TUỆ TỪ THỜI KỲ PHÁP THUỘC
VÀ NHỮNG PHÁT TRIỂN TRONG PHÁP LUẬT VIỆT NAM**
L'ADOPTION DES DROITS DE PROPRIÉTÉ INTELLECTUELLE DEPUIS
L'ÉPOQUE COLONIALE FRANÇAISE ET LES DÉVELOPPEMENTS DANS
LA LÉGISLATION VIETNAMIENNE

LÊ Thị Tuyết Hà*

Tóm tắt: Sự ra đời của pháp luật sở hữu trí tuệ Việt Nam gắn liền với lịch sử xây dựng và phát triển đất nước, trong đó thời kỳ Pháp thuộc có những ảnh hưởng và tác động mạnh mẽ. Bài viết đã khái quát một số vấn đề về luật sở hữu trí tuệ Việt Nam trong quá trình tiếp nhận quyền sở hữu trí tuệ từ thời kỳ Pháp thuộc. Qua đó, bài viết ghi nhận những thay đổi tiến bộ trong quá trình lập pháp, đánh giá và làm rõ sự kế thừa, vai trò cũng như sự phát triển của luật sở hữu trí tuệ Việt Nam so với thời kỳ Pháp thuộc. Từ đó, bài viết đưa ra những định hướng nhằm hoàn thiện hệ thống pháp luật về sở hữu trí tuệ Việt Nam trong thời kỳ phát triển và hội nhập của đất nước.

Từ khóa: Quyền sở hữu trí tuệ, thời kỳ Pháp thuộc, pháp luật Việt Nam, Luật Sở hữu trí tuệ Việt Nam.

Résumé: La naissance de la législation vietnamienne sur la propriété intellectuelle est étroitement liée à l'histoire de la construction et du développement du pays, avec une forte influence de la période coloniale française. Cet article présente un aperçu de certaines questions relatives au droit de la propriété intellectuelle au Vietnam lors de l'adoption des droits de propriété intellectuelle depuis la période coloniale française. Il met en évidence les progrès législatifs, évalue et clarifie l'héritage, le rôle ainsi que l'évolution du droit vietnamien de la propriété intellectuelle par rapport à la période coloniale. L'article propose ensuite des orientations pour perfectionner le système juridique vietnamien en matière de propriété intellectuelle dans le contexte du développement et de l'intégration internationale du pays.

* TS., Khoa Luật, Trường Đại học Mở Thành phố Hồ Chí Minh; Email: ha.letthi@ou.edu.vn
Docteur, Faculté de Droit, Université ouverte de Hồ Chí Minh-Ville

Mots-clés: Droit de propriété intellectuelle, période coloniale française, législation vietnamienne, Loi sur la propriété intellectuelle du Vietnam.

LỊCH SỬ PHÁT TRIỂN QUY ĐỊNH PHÁP LUẬT VIỆT NAM VỀ LY HÔN CÓ YẾU TỐ NƯỚC NGOÀI

L'ÉVOLUTION HISTORIQUE DU DROIT VIETNAMIEN EN MATIÈRE DU DIVORCE COMPOSANT UN ÉLÉMENT D'EXTRANÉITÉ

NGUYỄN Sơn Hà*

HỒ Minh Thành**

HOÀNG Thảo Anh***

Tóm tắt: Quá trình phát triển các quy định pháp luật Việt Nam về ly hôn có yếu tố nước ngoài đã trải qua nhiều giai đoạn, từ những quy định sơ khai đến các điều khoản ngày càng chi tiết và cụ thể hơn. Trong bài viết này, chúng tôi tập trung nghiên cứu về lịch sử phát triển các quy định của Việt Nam về ly hôn có yếu tố nước ngoài từ thời kỳ Pháp thuộc cho đến hiện nay. Bài viết cũng chỉ ra rằng, mặc dù đã có những tiến bộ nhất định, pháp luật hôn nhân gia đình Việt Nam vẫn còn một số vấn đề đặt ra cho giải quyết xung đột ly hôn có yếu tố nước ngoài nhằm hài hòa các quy định pháp luật với thế giới, đặc biệt trong bối cảnh hội nhập quốc tế.

Từ khoá: Ly hôn, hôn nhân và gia đình, yếu tố nước ngoài, ly hôn có yếu tố nước ngoài.

Résumé : Le développement des réglementations juridiques vietnamiennes en matière de divorce comportant des éléments d'extranéité a connu plusieurs périodes, allant de dispositions rudimentaires à des clauses de plus en plus détaillées et spécifiques. Dans cet article, nous nous concentrons sur l'étude de l'histoire du développement des réglementations vietnamiennes en matière de divorce composant des éléments extranéités, depuis la période coloniale française jusqu'à nos jours. L'article souligne également que, bien qu'il y ait eu certains progrès, le droit de la famille au Vietnam soulève encore des questions concernant la résolution des conflits de divorce composant des éléments extranéités, afin d'harmoniser les

* TS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: hans@hul.edu.vn
Docteur, Enseignant à l'Université de Droit, Université de Huế

** ThS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: thanhhm@hul.edu.vn
Enseignant à l'Université de Droit, Université de Huế

*** ThS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: anhht@hul.edu.vn
Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế

réglementations juridiques avec celles du reste du monde, notamment dans le contexte de l'intégration internationale.

Mots-clés: Divorce, mariage et famille, éléments extranéités, divorce composant des éléments extranéités.

TỔ CHỨC NGÀNH TƯ PHÁP TẠI NAM KÌ
TRONG BỘ MÁY CHÍNH QUYỀN ĐÔNG DƯƠNG
L'ORGANISATION JUDICIAIRE EN COCHINCHINE
AU SEIN DE L'APPAREIL GOUVERNEMENTAL DE L'INDOCHINE

LÝ Nam Hải*

HOÀNG Thị Vĩnh Quỳnh**

Tóm tắt: Sau hòa ước Nhâm Tuất ngày 5-6-1862, triều đình nhà Nguyễn đã cắt nhượng ba tỉnh Nam Kỳ cho thực dân Pháp là Biên Hòa, Gia Định và Định Tường. Từ cơ sở này, thực dân Pháp đã xâm chiếm toàn cõi Đông Dương và thành lập Liên bang Đông Dương (Union indochinoise) bao gồm 05 xứ là Bắc Kỳ, Trung Kỳ, Nam Kỳ, Lào, Cao Miên. Vùng đất Nam Kỳ (Cochinchine) được tách thành khối riêng với chế độ chính trị độc lập được chính quyền thực dân Pháp gọi là “thuộc địa” (Colonie). Bộ máy chính quyền cai trị được thực dân Pháp nhanh chóng xây dựng tại Nam Kỳ một cách có hệ thống và trên nhiều lĩnh vực, trong đó ngành tư pháp được thực dân Pháp thiết lập sớm và tổ chức khá chặt chẽ nhằm tạo ra một thiết chế phục vụ cho việc khai thác thuộc địa, đồng hóa người dân Nam Kỳ theo phong hóa của nước Pháp, lãng quên dần Tư pháp của nhà Nguyễn. Bài viết này, tác giả sẽ phân tích cách thức tổ chức bộ máy tư pháp thời kỳ Pháp thuộc tại Nam Kỳ, trọng tâm là tổ chức Tòa án tại Nam Kỳ trong bộ máy chính quyền Đông Dương.

Từ khóa: Tư pháp, tòa án, Đông Dương, Nam Kỳ

Résumé: Après le traité de Nham Tuat du 5 juin 1862, la dynastie des Nguyen a cédé trois provinces du Nam Ky (La Cochinchine) aux colons français: Bien Hoa, Gia Định et Dinh Tuong. À partir de cette base, les colons français ont conquis l'ensemble de l'Indochine et ont établis l'Union indochinoise, qui comprenait cinq territoires : le Tonkin, l'Annam, la Cochinchine, le Laos et le Cambodge. La Cochinchine a été séparée en une entité distincte dotée d'un régime politique indépendant, qualifié de « colonie » par l'administration coloniale française. L'organisation gouvernemental mis en place par les colonisateurs français en

* TS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: hailn@hul.edu.vn
Docteur, Enseignant à l'Université de Droit, Université de Huế

** ThS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: quynhhtv@hul.edu.vn
Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế

Cochinchine était systématique et englobait de nombreux domaines, notamment le secteur judiciaire. Celui-ci a été instauré rapidement et organisé de manière rigoureuse dans le but de servir l'exploitation coloniale, d'assimiler la population du Nam Ky à la culture française et d'oublier progressivement la justice de la dynastie des Nguyen. Dans cet article, l'auteur analysera l'organisation du système judiciaire pendant la période coloniale française en Cochinchine, en mettant l'accent sur l'organisation des tribunaux au sein de l'appareil gouvernemental de l'Indochine.

Mots-clés: Justice, tribunal, Indochine, Cochinchine.

CHẾ ĐỊNH HƯƠNG HOẢ TRONG THỜI KỲ PHÁP THUỘC TẠI VIỆT NAM

INSTITUTION DE BIENS CULTUELS EN DROIT VIETNAMIEN À L'ÉPOQUE COLONIALE FRANCAISE

NGUYỄN Thị Mỹ Hạnh*

Tóm tắt: Việc thờ cúng ông bà tổ tiên là truyền thống tốt đẹp được lưu truyền qua nhiều thế hệ tại Việt Nam, đây là chế định mà hầu như pháp luật thời phong kiến (như Bộ luật Hồng Đức, bộ luật Gia Long...) đều ghi nhận dưới tên gọi là Hương hoả; trái lại khái niệm Hương hoả này là khá xa lạ với các nước phương Tây. Không thể phủ nhận vào thời kỳ Pháp thuộc, nền pháp lý của Việt Nam được dần dần xác lập một cách có hệ thống hơn, chia thành các ngành luật độc lập. Đây là giai đoạn được ghi nhận là tiếp thu nhiều khái niệm mới trong lĩnh vực pháp lý cũng như đánh dấu bước đầu theo truyền thống Dân luật. Cho dù có xác lập các quy định mới thì chế định Hương hoả cũng được giữ lại như một đặc thù của Việt Nam trong thời kỳ Pháp thuộc. Bài viết cho thấy quá trình lịch sử của chế định Hương hoả tại Việt Nam qua các thời kỳ, đặc biệt tập trung phân tích những quy định về Hương hoả thời kỳ Pháp thuộc.

Từ khoá: Hương hoả, pháp luật Việt Nam thời kỳ Pháp thuộc, Dân luật

Résumé: Le culte des ancêtres est une tradition précieuse transmise de génération en génération au Vietnam. Cette institution, appelée "biens cultuels" (Hương hỏa), a été reconnue dans presque toutes les lois de l'époque féodale (comme le Code Hồng Đức, le Code Gia Long, etc.). À l'inverse, le concept des "biens cultuels" est assez étranger aux pays occidentaux. Il est indéniable que, sous la période coloniale française, le système juridique vietnamien s'est progressivement structuré de manière plus systématique, avec des branches de droit indépendantes. Cette période a marqué l'adoption de nombreux concepts nouveaux dans le domaine juridique, tout en marquant les débuts de l'influence de la tradition civiliste. Bien que de nouvelles réglementations aient été mises en place, l'institution des "biens cultuels" a été conservée comme une spécificité vietnamienne durant l'époque

* TS., Khoa Luật, Trường Đại học Mở Thành phố Hồ Chí Minh; Email: hanh.ntm@ou.edu.vn
Docteur, Faculté de Droit, Université ouverte de Hồ Chí Minh-Ville

coloniale. Cet article retrace l'histoire de l'institution des “biens cultuel” au Vietnam à travers les différentes époques, en se concentrant particulièrement sur les règlements relatifs à cette institution sous la période coloniale française.

Mots-clés: Biens cultuel, droit vietnamien à l'époque coloniale française, droit civil

**QUYỀN HƯỞNG DỤNG TRONG PHÁP LUẬT DÂN SỰ THỜI KỲ
PHÁP THUỘC – NHỮNG GỢI MỞ HOÀN THIỆN PHÁP LUẬT DÂN SỰ
VIỆT NAM HIỆN HÀNH**

DROIT D'USUFRUIT EN DROIT CIVIL PENDANT
LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE – SUGGESTIONS POUR
COMPLÉTER LE DROIT CIVIL ACTUEL DU VIETNAM

BÙI Lê Hiếu*

LÊ Duy Định**

Tóm tắt: Chế định quyền hưởng dụng được ghi nhận lần đầu tiên tại Bộ luật Dân sự nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam năm 2015 kể từ năm 1945 đến nay. Tuy nhiên, các bộ dân luật từ thời Pháp thuộc đã có những quy định minh thị về quyền hưởng dụng ở nhiều khía cạnh như khái niệm, đối tượng, thủ tục xác lập, thời hạn chấm dứt quyền hưởng dụng. Những quy định đó hiện nay vẫn có nhiều giá trị áp dụng cần nghiên cứu. Bài viết tiến hành khảo sát chế định quyền hưởng dụng trong Bộ Dân luật Nam kỳ giảng yếu năm 1883, Bộ Dân luật Bắc kỳ năm 1931 và Hoàng Việt Trung Kỳ hộ luật năm 1936. Từ đó, nhóm tác giả gợi mở hướng hoàn thiện chế định quyền hưởng dụng trong pháp luật dân sự Việt Nam hiện hành mang tính kế thừa và phát triển, góp phần thúc đẩy sự hoàn thiện của chế định trong bối cảnh hiện nay.

Từ khóa: quyền hưởng dụng, Bộ Dân luật Nam kỳ giảng yếu năm 1883, Bộ Dân luật Bắc kỳ năm 1931, Hoàng Việt Trung Kỳ hộ luật năm 1936, pháp luật dân sự Việt Nam hiện hành.

Résumé: L'institution du droit d'usufruit a été reconnue pour la première fois dans le Code civil de la République socialiste du Vietnam en 2015 depuis 1945. Cependant, les codes civils de la période coloniale française contenaient déjà des dispositions détaillées sur l'usufruit, notamment en ce qui concerne sa définition, son objet, les procédures de constitution et les causes d'extinction. Ces réglementations comportent encore de nombreuses valeurs applicables qui doivent

* Học viện Toà án; Email: buihieuvank25thd@gmail.com
Académie de la Cour du Vietnam

** Học viện Tư pháp; Email: leduydinh7@gmail.com
Académie judiciaire du Vietnam

être étudiées. Cet article examine l'institution des droits d'usufruit dans le Code civil de Cochinchine en 1883, dans le Code civil du Nord en 1931 et dans la loi du Protectorat de Hoang Viet Trung Ky en 1936. À partir de là, les auteurs proposent des orientations pour perfectionner l'institution des droits d'usufruit dans le droit civil vietnamien contemporain, en alliant l'héritage du passé et les exigences du présent.

Mots clés: Droit d'usufruit, Recueil simplifié du Code civil du Sud de 1883, Code civil du Nord de 1931, loi de protection de Hoang Viet Trung Ky de 1936, droit civil vietnamien en vigueur.

**BIỆN PHÁP CẦM CỐ BẤT ĐỘNG SẢN TRONG PHÁP LUẬT VIỆT NAM
THỜI KỲ PHÁP THUỘC**

LES MESURES DE GAGE IMMOBILIER DANS LE DROIT VIETNAMIEN
PENDANT LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE

PHAN Thị Hồng*

Tóm tắt: Bài viết nghiên cứu chế định cầm cố trong pháp luật thời kỳ Pháp thuộc tại Việt Nam, đặc biệt là các quy định về cầm cố bất động sản nhằm tìm kiếm sự tương thích của pháp luật thời kỳ trước và hiện nay. Từ đó đề xuất hướng xử lý phù hợp trong việc áp dụng cầm cố bất động sản trong bảo đảm thực hiện nghĩa vụ.

Từ khoá: Cầm cố bất động sản, pháp luật Việt Nam, thời kỳ Pháp thuộc.

Résumé: L'article examine le régime hypothécaire dans la législation de la période coloniale française au Vietnam, en particulier la réglementation relative aux hypothèques immobilières, afin d'identifier la compatibilité entre les lois antérieures et celles en vigueur aujourd'hui. À partir de cette analyse, il propose des solutions appropriées pour l'application des prêts hypothécaires immobiliers, visant à garantir l'exécution des obligations.

Mots-clés: Hypothèque immobilière, droit vietnamien, coloniale française.

* ThS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: hongpt@hul.edu.vn
Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế

XÂY DỰNG MỘT XÃ HỘI CÔNG DÂN THAY DÀN CHO MỘT XÃ HỘI LÀNG XÃ

LA CONSTRUCTION D'UNE SOCIÉTÉ CIVILE POUR REMPLACER
PROGRESSIVEMENT UNE SOCIÉTÉ VILLAGEOISE

NGUYỄN Khắc Hùng*

Tóm tắt: Hiện nay, các ngành, các cấp đang tích cực xây dựng và hoàn thiện các yếu tố cơ bản của nhà nước pháp quyền, mà một trong những biểu hiện song song với việc nghiêm chỉnh chấp hành pháp luật, không một chủ thể nào đứng trên pháp luật là việc phải hình thành một xã hội công dân. Nếu như ở phương Tây nơi xuất phát ra quan điểm tư tưởng này người ta xây dựng xã hội này từ xã hội thân dân, thì của Việt Nam không hoàn toàn đơn giản như vậy, mà phải xây dựng từ một xã hội làng xã. Bài báo phân tích cơ sở và những biểu hiện của sự khác nhau này, và chỉ ra các biện pháp cơ bản để khắc phục sự khác nhau ấy.

Từ khoá: Nhà nước pháp quyền; xã hội công dân; xã hội làng xã.

Résumé: Actuellement, tous les secteurs et niveaux s'efforcent activement de construire et de perfectionner les éléments fondamentaux de l'État de droit, ce qui constitue l'une des manifestations parallèles du respect strict de la loi, sans qu'aucun sujet ne se place au-dessus, et qui vise à former une société civile. Alors qu' en Occident, d'où cette perspective idéologique est originaire, la société a été construite à partir d'une société de sujets, au Vietnam, la situation est plus complexe, car elle doit être construite à partir d'une société villageoise. Cet article analyse les fondements et manifestations de cette différence, et propose des mesures de base pour la surmonter.

Mots-clés: État de droit; société civile; société villageoise.

* ThS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: hungnk@hul.edu.vn
Enseignant à l'Université de Droit, Université de Huế

**CHẾ ĐỊNH TÀI SẢN VÀ QUYỀN SỞ HỮU - SỰ KẾ THỪA CÁC GIÁ TRỊ
CỦA PHÁP LUẬT DÂN SỰ VIỆT NAM HIỆN ĐẠI TỪ LUẬT PHÁP
THỜI KỲ PHÁP THUỘC TẠI ĐÔNG DƯƠNG**

L'INSTITUTION DES BIENS ET DU DROIT DE PROPRIÉTÉ –
L'HÉRITAGE DES VALEURS DU DROIT CIVIL VIETNAMIEN MODERNE À
PARTIR DE LA LÉGISLATION DE L'ÉPOQUE COLONIALE
FRANÇAISE EN INDOCHINE

KIỀU Thị Thuỳ Linh*

Tóm tắt: Tài sản và quyền sở hữu là những chế định lớn, cơ bản nằm trong pháp luật dân sự truyền thống. Đối với pháp luật dân sự Việt Nam, đặc biệt khi chúng ta nằm trong hệ thống Civil law thì đương nhiên, hai chế định này không chỉ quan trọng mà còn được coi là các chế định chung, cơ bản làm nền tảng cho việc xác lập, thực hiện các loại quan hệ về tài sản. Bài viết trọng tâm phân tích sự kế thừa của pháp luật dân sự Việt Nam hiện đại ngày nay từ các giá trị của luật pháp thời kỳ Pháp thuộc tại Đông Dương, mà bản chất là những giá trị được cụ thể hoá từ Bộ luật Dân sự Pháp khi Pháp đô hộ vào Việt Nam, biến Việt Nam và Đông Dương trở thành thuộc địa của mình. Những phân tích của bài viết cho thấy, khi xây dựng pháp luật nói chung và pháp luật dân sự nói riêng, những yếu tố thuộc về bản chất thì luôn được tôn trọng, kế thừa và sẽ được phát triển để phù hợp với hoàn cảnh kinh tế - xã hội hiện tại tại thời điểm xây dựng pháp luật.

Từ khoá: Tài sản, quyền sở hữu, kế thừa, pháp luật dân sự Việt Nam hiện đại, Bộ luật Dân sự Bắc Kỳ, Bộ luật Dân sự Nam Kỳ, Bộ luật Dân sự Trung Kỳ

Résumé: Les biens et le droit de propriété sont des institutions majeures et fondamentales du droit civil traditionnel. En ce qui concerne le droit civil vietnamien, notamment dans le cadre du système de droit civil, il est évident que ces deux institutions ne sont pas seulement importantes, mais sont également considérées comme des institutions générales et fondamentales qui servent de base à l'établissement et à l'exécution des relations patrimoniales. Cet article se concentre sur l'analyse de l'héritage du droit civil vietnamien moderne à partir des valeurs de

* TS., Khoa Luật, Học viện Phụ nữ Việt Nam; Email: linhktt@vwa.edu.vn
Docteur, Faculté de Droit, Académie des femmes du Vietnam

la législation pendant la période coloniale française en Indochine, qui se concrétisent en réalité dans le Code civil français lors de l'occupation française au Vietnam, transformant le Vietnam et l'Indochine en colonies. Les analyses présentées dans cet article montrent que, lors de l'élaboration des lois en général et du droit civil en particulier, les éléments fondamentaux sont toujours respectés, hérités et développés pour s'adapter aux conditions économiques et sociales actuelles au moment de l'élaboration de la loi.

Mots clés: Biens, Droit de la propriété, héritage, Droit civil vietnamien moderne, Code civil du Tonkin, Précis de la législation indigène en Cochinchine, Code civil de l'Annam.

CHỦ QUYỀN QUỐC GIA CỦA VIỆT NAM
TRONG THỜI KỲ PHÁP THUỘC
LA SOUVERAINETÉ NATIONALE DU VIÊT NAM SOUS LA
COLONISATION FRANÇAISE

NGUYỄN Hữu Khánh Linh*

PHAN Đình Nguyên**

Tóm tắt: Chủ quyền quốc gia là một khái niệm quan trọng, biểu hiện quyền lực tối cao của một nhà nước trên lãnh thổ của mình, bao gồm việc quản lý và điều hành các công việc nội bộ và hoạt động đối ngoại mà không bị can thiệp từ bên ngoài. Thời kỳ Pháp thuộc là một giai đoạn đầy thử thách đối với chủ quyền quốc gia của Việt Nam. Dưới sự kiểm soát của Pháp, chủ quyền chính trị, kinh tế và văn hóa của Việt Nam bị xâm phạm nghiêm trọng. Tuy nhiên, sự đấu tranh kiên cường của người dân Việt Nam đã chứng minh lòng yêu nước và khát vọng độc lập không bao giờ tắt. Những bài học từ quá khứ sẽ là nguồn động lực quý báu cho công cuộc xây dựng và bảo vệ chủ quyền quốc gia trong tương lai. Tuy nhiên, trong bối cảnh lịch sử thuộc địa, chủ quyền của nhiều quốc gia bị xâm phạm, dẫn đến những biến đổi sâu sắc về chính trị, xã hội và kinh tế. Bài viết này sẽ phân tích tình hình chủ quyền quốc gia của Việt Nam trong thời kỳ Pháp thuộc trong quan hệ với các nước láng giềng nói riêng và chủ quyền quốc gia trong quan hệ quốc tế nói chung.

Từ khóa: Chủ quyền, quốc gia, lãnh thổ.

Résumé: La souveraineté nationale est un concept fondamental, représentant le pouvoir suprême d'un État sur son territoire, comprenant la gestion et la conduite des affaires internes ainsi que les activités étrangères, sans ingérence extérieure. La période de la colonisation française a été une phase pleine de défis pour la souveraineté nationale du Vietnam. Sous le contrôle français, la souveraineté politique, économique et culturelle du Vietnam a été gravement violée. Cependant, la lutte résiliente du peuple vietnamien a démontré son patriotisme et son aspiration inébranlable à l'indépendance. Les leçons du passé constituent une source précieuse

* ThS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: linhnhk@hul.edu.vn
Enseignant à l'Université de Droit, Université de Huế

** ThS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: nguyennpd@hul.edu.vn
Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế

de motivation pour la construction et la défense de la souveraineté nationale à l'avenir. Cependant, dans le contexte historique de la colonisation, la souveraineté de nombreux pays a été bafouée, entraînant des transformations profondes sur les plans politique, social et économique. Cet article analysera la situation de la souveraineté nationale du Vietnam durant la période de la colonisation française, dans ses relations avec les pays voisins en particulier et dans le contexte des relations internationales en général.

Mots-clés: Souveraineté, nationale, territoire.

**CHÍNH PHỦ PHÁP THỰC THI PHÁP LUẬT QUỐC TẾ VỚI TƯ CÁCH LÀ
ĐẠI DIỆN CỦA VIỆT NAM TẠI ĐÔNG DƯƠNG**

LE GOUVERNEMENT FRANÇAIS MET EN ŒUVRE LE DROIT
INTERNATIONAL EN TANT QUE REPRÉSENTANT
DU VIETNAM EN INDOCHINE

NGUYỄN Hữu Khánh Linh*

NGUYỄN Thị Hạnh**

Tóm tắt: Cuối thế kỷ XIX và đầu thế kỷ XX, Pháp đã mở rộng thuộc địa của mình sang Đông Dương, bao gồm Việt Nam, Lào và Campuchia. Với sự hiện diện của mình, Pháp đã thiết lập một hệ thống pháp luật dựa trên mô hình của chính quốc. Trong bối cảnh lịch sử thuộc địa, Pháp đã thiết lập và thực thi pháp luật quốc tế tại Việt Nam với tư cách là đại diện hợp pháp của ba nước Đông Dương. Sự can thiệp này không chỉ nhằm mục đích duy trì trật tự và kiểm soát mà còn để bảo vệ lợi ích của chính quốc. Bài viết này sẽ phân tích quá trình thực thi pháp luật quốc tế của Pháp tại Việt Nam, thông qua các điều ước quốc tế và các hoạt động thực thi theo quy chế bảo hộ và quy chế thuộc địa.

Từ khóa: Thực thi, đại diện, Việt Nam.

Résumé: Cet article analyse le processus par lequel la France a appliqué le droit international en Indochine, y compris au Vietnam, en tant que représentant légal. Après avoir envahi l'Indochine à la fin du XIXe siècle et au début du XXe siècle, la France a imposé son propre système juridique et conclu des traités inégaux avec la dynastie des Nguyễn, établissant officiellement un régime de protectorat au Tonkin (Nord) et en Annam (Centre), et transformant la Cochinchine (Sud) en colonie. Le traité de Nhâm Tuất (1862) et le traité de Quý Mùi (1883) ont contraint le Vietnam à céder des territoires, à ouvrir son commerce à la France et à payer des indemnités de guerre. Le traité de Giáp Thân (1884) a renforcé davantage le pouvoir de la France sur le protectorat et le contrôle militaire.

Mots-clés: Mise en œuvre, représentation, Vietnam.

* ThS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: linhnhk@hul.edu.vn
Enseignant à l'Université de Droit, Université de Huế

** ThS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: hanhnt@hul.edu.vn
Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế

PHÁP LUẬT VỀ SỞ HỮU RUỘNG ĐẤT TRONG THỜI KỲ PHÁP THUỘC Ở VIỆT NAM

LE DROIT SUR LA PROPRIÉTÉ FONCIÈRE PENDANT LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE AU VIETNAM

PHẠM Hoàng Linh*

Tóm tắt: Trong xã hội, ruộng đất không chỉ đơn thuần là tài nguyên, tài sản, là tư liệu sản xuất, tư liệu tiêu dùng mà còn là di sản lưu truyền giữa các thế hệ, là sự tiếp nối truyền thống, là hương hỏa, là sợi dây kết nối quá khứ với hiện tại, liên kết các thành viên trong cộng đồng. Ruộng đất là tài sản chứa đựng các giá trị nhân văn, tồn tại vĩnh viễn nhưng chế độ sở hữu đối với ruộng đất lại là một phạm trù lịch sử, luôn vận động và thay đổi. Trong giai đoạn thực dân Pháp xâm lược Việt Nam cùng với nhiều mục tiêu xây dựng các thiết chế chính trị- pháp lý khác, Nhà nước thực dân - phong kiến đã thiết lập hệ thống pháp luật quản lý ruộng đất tập trung, thu thuế ruộng đất tạo cơ sở pháp lý cho địa chủ và tư bản Pháp bóc lột, khai thác thuộc địa. Các văn bản mà chính quyền thực dân – phong kiến đã ban hành phải kể đến Sắc lệnh ban hành ngày 21-7-1925, với nội dung được thiết kế theo “chế độ áp quyền” là những nguyên tắc đã được định rõ trong luật lệ nước Pháp và “chế độ địa bộ” là quy định dựa trên luật lệ của nhà nước Phong kiến Việt Nam và những tập quán cổ truyền liên quan đến sở hữu ruộng đất như việc đo đạc, lập bản đồ địa chính, hồ sơ địa chính, địa dịch...

Pháp luật về sở hữu ruộng đất thời kỳ Pháp thuộc có nhiều hạn chế, tiêu cực và cũng có cả những mặt tích cực là một bước tiến quan trọng trong lịch sử phát triển pháp luật đất đai, đã tạo nền móng cho hệ thống quản lý ruộng đất hiện đại, góp phần vào sự phát triển kinh tế - xã hội ở Việt Nam. Những hạn chế đó cũng là bài học kinh nghiệm quý báu cho công tác quản lý ruộng đất sau này như đảm bảo sự công bằng, hiệu quả và phù hợp với điều kiện thực tế ở từng giai đoạn. Bài viết này sẽ đánh giá những mặt hạn chế và tích cực của chế độ sở hữu ruộng đất thời kỳ Pháp thuộc, đồng thời làm rõ sự kế thừa của nó trong lịch sử phát triển của pháp luật ruộng đất ở Việt Nam.

* TS., Khoa Luật – Trường Đại học Tôn Đức Thắng; Email: phamhoanglinh@tdtu.edu.vn
Docteur, Faculté de Droit, Université Ton Duc Thang

Từ khóa: Pháp luật; sở hữu ruộng đất; thời kỳ Pháp thuộc

Résumé: Dans la société, la terre représente bien plus qu'une simple ressource ou un bien de consommation. Elle est un héritage transmis de génération en génération, un lien entre le passé et le présent qui unit les membres d'une communauté. La terre incarne des valeurs humaines durables, même si le régime de propriété foncière est, lui, en perpétuelle évolution. Durant l'occupation coloniale française au Vietnam, l'État colonial-féodal a mis en place un système juridique de gestion centralisée des terres, incluant la perception des impôts fonciers, pour permettre l'exploitation par les propriétaires terriens et le capital français. Le décret du 21 juillet 1925 en est un exemple, s'inspirant du "régime des droits réels" basé sur le droit français, et du "régime des cadastres", fondé sur les lois féodales vietnamiennes et les traditions locales. Bien que cette législation ait de nombreuses limites et aspects négatifs, elle a également introduit des avancées significatives, jetant les bases d'un système moderne de gestion foncière. Ce progrès a contribué au développement économique et social du Vietnam. Les leçons tirées de ces limitations sont cruciales pour une gestion foncière plus équitable et efficace à l'avenir. Cet article examinera les aspects limitatifs et positifs du régime foncier sous l'occupation française, en mettant en lumière sa continuité dans l'évolution du droit foncier vietnamien.

Mots-clés: Droit ; propriété foncière ; période coloniale française

**CHÍNH SÁCH PHÁP LUẬT VỀ THUẾ TRONG THỜI KỲ PHÁP THUỘC –
MỘT SỐ GỢI MỞ HOÀN THIỆN PHÁP LUẬT THUẾ CỦA VIỆT NAM
THỜI KỲ HỘI NHẬP**

LA POLITIQUE FISCALE SOUS LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE –
QUELQUES SUGGESTIONS POUR L'AMÉLIORATION DE LA
LÉGISLATION FISCALE DU VIETNAM DANS LE CONTEXTE DE
L'INTÉGRATION INTERNATIONALE

TRƯỜNG Mỹ Linh*

TRẦN Thị Phương Ly**

Tóm tắt: Chính sách thuế thời kỳ Pháp thuộc tại Việt Nam chủ yếu nhằm khai thác kinh tế thuộc địa, tạo gánh nặng tài chính và gây khó khăn cho đời sống người dân. Hệ thống thuế bao gồm thuế gián thu, thuế trực thu và thuế quan. Các sắc thuế này không chỉ nhằm mục đích tài chính mà còn mang tính chính trị. Bài viết này so sánh hệ thống thuế thời Pháp thuộc với hiện tại, rút ra các gợi mở cho pháp luật thuế Việt Nam trong bối cảnh hội nhập quốc tế, nhấn mạnh sự minh bạch, công bằng.

Từ khóa: Chính sách thuế, thời kỳ Pháp thuộc, Việt Nam, thời kỳ hội nhập.

Résumé: La politique fiscale sous la période coloniale française au Vietnam visait principalement à exploiter l'économie coloniale, imposant un fardeau financier lourd et compliquant la vie des habitants. Le système fiscal comprenait des taxes indirectes, des impôts directs et des droits de douane. Ces impôts n'étaient pas seulement de nature financière mais aussi politique. Cet article compare le système fiscal de l'époque coloniale avec celui d'aujourd'hui, et en tire des enseignements pour le droit fiscal vietnamien dans le contexte de l'intégration internationale, en insistant sur la transparence et l'équité.

Mots-clés: Politique fiscale, période coloniale française, Vietnam, époque d'intégration.

* Giảng viên Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: linhtm@hul.edu.vn
Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế

** Giảng viên Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: lyttp@hul.edu.vn
Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế

**VẬN DỤNG NGUYÊN TẮC TẬP QUYỀN, TẢN QUYỀN
VÀ PHÂN QUYỀN TRONG TỔ CHỨC BỘ MÁY NHÀ NƯỚC
THỜI PHÁP THUỘC (1884 – 1945)**

APPLICATION DES PRINCIPES DE CENTRALISATION, DE
DÉCENTRALISATION ET DE SÉPARATION DES POUVOIRS DANS
L'ORGANISATION DE L'APPAREIL D'ÉTAT PENDANT LA PÉRIODE
COLONIALE FRANÇAISE (1884-1945)

LÊ Thị Nga*

Tóm tắt: Tổ chức và vận hành bộ máy nhà nước là yếu tố sống còn, mang tính quyết định; là trung tâm của các chế độ nhà nước. Để tổ chức và vận hành bộ máy nhà nước, các nguyên tắc tổ chức bộ máy chính quyền là “nền móng” và “bánh lái” trong xây dựng và hoạt động của bộ máy nhà nước; là linh hồn của việc tổ chức và thực hiện quyền lực nhà nước phù hợp với mục đích chính trị của các chế độ.

Sau khi hoàn thành việc xâm lược Đông Dương, để khai thác thuộc địa, Thực dân Pháp có nhiệm vụ phải xây dựng một chính quyền hiệu quả để phục vụ mục tiêu quản lý, khai thác thuộc địa. Bài viết này sử dụng phân tích diễn ngôn dựa trên các tài liệu thứ cấp để nhận diện cách người Pháp thực hiện nhiệm vụ này như thế nào, nhận diện cách họ sử dụng các nguyên tắc tản quyền, phân quyền và tập quyền trong cách tổ chức Chính quyền thuộc địa tại Việt Nam. Bằng cách xem xét chặt chẽ các mối quan hệ này, bài viết giúp chúng ta hiểu thêm về tổ chức và vận hành của chính quyền thuộc địa ở Việt Nam lúc bấy giờ.

Từ khóa: Tập quyền; Tản quyền; Phân quyền; Tổ chức chính quyền; Pháp thuộc.

Résumé: L'organisation et le fonctionnement de l'appareil d'État constituent des éléments essentiels qui déterminent l'efficacité d'un régime étatique. Dans ce contexte, les principes guidant la structuration de l'appareil gouvernemental servent de fondement, de gouvernail et d'âme, façonnant l'exercice du pouvoir d'État en accord avec les objectifs politiques. Après avoir conquis le Vietnam et l'Indochine, les colonisateurs français ont dû établir un gouvernement qui soutienne leurs

* TS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: ngalt@hul.edu.vn
Docteur, Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế

objectifs d'exploitation coloniale et d'administration. Cet article utilise l'analyse du discours pour examiner comment les Français ont rempli cette tâche, mettant en lumière l'utilisation des principes de séparation des pouvoirs, de décentralisation et de centralisation dans la structure de l'administration coloniale au Vietnam. En examinant de près ces relations, cet article nous aide à mieux comprendre l'organisation et le fonctionnement de l'administration coloniale au Vietnam à cette époque.

Mots-clés: Centralisation; Décentralisation; Séparation des pouvoirs; Organisation gouvernementale; Colonisation française.

TỪ PIASTRE ĐẾN VIỆT NAM ĐỒNG: QUÁ TRÌNH PHI THỰC DÂN HÓA VÀ SỰ PHÁT TRIỂN CỦA TIỀN TỆ VIỆT NAM

DU PIASTRE AU VIET NAM DONG : LE PROCESSUS DE
DÉCOLONISATION ET LE DÉVELOPPEMENT DE LA MONNAIE
VIETNAMIENNE

NGUYỄN Lưu Lan Phương*

ĐỖ Thị Kiều Trinh**

Tóm tắt:

“*Việt Nam Đồng*” là biểu tượng mạnh mẽ của bản sắc dân tộc và sự độc lập về kinh tế. Sự hình thành và phát triển của “*Việt Nam đồng*” đặc biệt sau khi Việt Nam giành được độc lập từ Pháp thể hiện công cuộc phi thực dân hóa mạnh mẽ của Chính phủ Việt Nam thông qua quá trình thay thế đồng “*Piastre*” của Pháp thành “*Việt Nam Đồng*”. Do đó, trên cơ sở làm rõ vai trò của “*Việt Nam đồng*” trong quá trình phi thực dân hóa của Chính phủ Việt Nam ở những ngày đầu giải phóng, bài viết sẽ tập trung vào ba phần nghiên cứu chính: **Một**, giới thiệu về đồng “*Piastre*” - một công cụ kiểm soát kinh tế ở Đông Dương trong bối cảnh chủ nghĩa thực dân; **Hai**, qua sự bất bình đẳng về kinh tế và xã hội xuất hiện dưới hệ thống tiền tệ “*Piastre*” để phân tích sự trỗi dậy của chủ nghĩa dân tộc và khao khát tự chủ kinh tế sau thời Pháp thuộc tại Việt Nam bằng sự ra đời của Ngân hàng Nhà nước Việt Nam và quá trình hình thành “*Việt Nam đồng*” như một biểu tượng của sự giải phóng về kinh tế; **Ba**, bằng việc mô tả quá trình chuyển đổi từ đồng “*Piastre*” sang “*Việt Nam đồng*”; bài viết sẽ làm nổi bật những thách thức mà Chính phủ Việt Nam phải đối mặt trong quá trình chuyển đổi tiền tệ, đồng thời, cũng đánh giá các tác động đối với kinh tế và xã hội của sự chuyển dịch tiền tệ ở Việt Nam lúc bấy giờ.

Từ khóa: Việt Nam đồng, Piastre, phi thực dân hóa,...

Résumé: Le 'Việt Nam Đồng' est un symbole puissant de l'identité nationale et de l'indépendance économique. La formation et le développement du 'Việt Nam Đồng', particulièrement après que le Vietnam ait obtenu son indépendance de la

* ThS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: phuongnll@hul.edu.vn
Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế

** Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: trinhdtk@hul.edu.vn
Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế

France, illustrent le processus de décolonisation vigoureux du gouvernement vietnamien à travers le remplacement de la 'Piastre' française par le 'Việt Nam Đồng'. Ainsi, en clarifiant le rôle du 'Việt Nam Đồng' dans le processus de décolonisation du gouvernement vietnamien au début de la libération, cet article se concentrera sur trois axes principaux de recherche : Premièrement, une introduction à la 'Piastre' – un outil de contrôle économique en Indochine dans le contexte du colonialisme ; Deuxièmement, à travers les inégalités économiques et sociales engendrées par le système monétaire de la 'Piastre', une analyse de l'émergence du nationalisme et du désir d'autonomie économique après la période coloniale française au Vietnam, illustrée par la création de la Banque d'État du Vietnam e

Mots-clés: Việt Nam Đồng, Piastre, décolonisation,...

**BÀN VỀ SỰ ẢNH HƯỞNG CỦA HỆ THỐNG PHÁP LUẬT PHÁP ĐẾN HỆ
THỐNG PHÁP LUẬT VIỆT NAM THÔNG QUA
QUÁ TRÌNH THUỘC ĐỊA HOÁ**

DISCUTER DE L'INFLUENCE DU SYSTÈME JURIDIQUE FRANÇAIS SUR
LE SYSTÈME JURIDIQUE VIETNAMIEN À TRAVERS LE
PROCESSUS DE COLONIALISATION

TRẦN Ngọc Thuý*

TRẦN Thị Diệu Hương**

Tóm tắt: Thời kỳ thuộc địa, pháp luật Pháp được áp dụng tại Việt Nam, dẫn đến việc các quy định pháp luật được tiếp thu và điều chỉnh cho phù hợp với bối cảnh địa phương. Hệ thống tư pháp của Việt Nam đã được xây dựng lại theo mô hình tư pháp Pháp, bao gồm việc thiết lập các toà án, quy trình tố tụng và hệ thống luật lệ. Điều này đã tạo ra sự thay đổi lớn trong cách thức giải quyết các tranh chấp và quản lý xã hội. Mặc dù hệ thống pháp luật Pháp có chứa các nguyên tắc về nhân quyền, nhưng khi được áp dụng trong bối cảnh thuộc địa tại Việt Nam, nhiều quy định đã bị bóp méo và không thực sự bảo vệ quyền lợi của người dân bản địa. Thay vào đó, luật pháp thường được sử dụng để duy trì quyền lực của thực dân. Quá trình thuộc địa hóa của hệ thống pháp luật Pháp đã định hình sâu sắc hệ thống pháp luật Việt Nam, tạo ra những ảnh hưởng lâu dài cho đến ngày nay, đồng thời mở ra con đường cho những cuộc cải cách pháp luật sau này.

Từ khoá: Bộ luật dân sự Pháp, châu Âu lục địa, hệ thống pháp luật Việt Nam, quá trình thuộc địa hoá.

Résumé: Pendant la période coloniale, le droit français était appliqué au Vietnam, ce qui a conduit à l'absorption et à l'adaptation des réglementations juridiques au contexte local. Le système judiciaire vietnamien a été reconstruit selon le modèle judiciaire français, y compris la création de tribunaux, de procédures et d'un système juridique. Cela a entraîné un changement majeur dans la manière dont les conflits sont résolus et la société est gérée. Bien que le système juridique

* ThS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: thuytn@hul.edu.vn
Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế

** ThS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: huongtttd@hul.edu.vn
Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế

français contienne des principes relatifs aux droits de l'homme, lorsqu'il a été appliqué au contexte colonial vietnamien, de nombreuses réglementations ont été déformées et n'ont pas véritablement protégé les droits des peuples autochtones. Au contraire, la loi était souvent utilisée pour maintenir le pouvoir colonial. Le processus de colonisation du système juridique français a profondément façonné le système juridique vietnamien, produisant des effets durables jusqu'à aujourd'hui, tout en ouvrant la voie à de futures réformes juridiques.

Mots-clés: Code civil français, Europe continentale, système juridique vietnamien, processus de colonisation

**LƯỢC SỬ DÂN LUẬT VÀ HÌNH LUẬT VIỆT NAM
THỜI PHÁP THUỘC VÀ SỰ TÁC ĐỘNG ĐẾN PHÁP LUẬT DÂN SỰ
VÀ HÌNH SỰ VIỆT NAM HIỆN ĐẠI**

UN BREF HISTOIRE DU DROIT CIVIL ET PÉNAL AU VIETNAM PENDANT
LA PERIODE COLONIALE FRANÇAISE ET L'IMPACT SUR LE DROIT
CIVIL ET PÉNAL MODERNE AU VIETNAM

HÀ LỆ Thuỷ*

LÂM Tố Trang**

Tóm tắt: Năm 1885, sau khi Pháp vào Việt Nam, Pháp đã chia nước ta thành ba kỳ, gồm Bắc kỳ, Trung kỳ và Nam kỳ. Nhận thức được vị trí và vai trò của pháp luật trong đời sống xã hội tại Việt Nam, tại mỗi kỳ, Pháp đã ban hành những văn bản pháp luật tương ứng. Một trong những điểm khác biệt cơ bản của pháp luật Việt Nam thời kỳ Pháp thuộc và thời kỳ trước đó, tức thời kỳ phong kiến, là sự phân chia hệ thống pháp luật Việt Nam thành luật dân sự và tố tụng dân sự cùng với luật hình sự và tố tụng hình sự trong những văn bản khác nhau. Trong phạm vi bài viết này, nhóm tác giả sẽ khái quát qua các văn bản pháp luật về dân sự và hình sự thời kỳ Pháp thuộc, từ đó cho thấy sự tác động của hệ thống dân luật và hình luật thời kỳ Pháp thuộc đến các Bộ luật dân sự và hình sự Việt Nam đương đại.

Từ khóa: lược sử, pháp luật dân sự, pháp luật hình sự, Pháp thuộc, Việt Nam.

Résumé: En 1885, après l'entrée des troupes françaises au Vietnam, la France a divisé notre pays en trois régions : le Tonkin, l'Annam et la Cochinchine . Reconnaisant l'importance du droit dans la vie sociale vietnamienne, la France a publié des documents juridiques adaptés à chaque période. L'une des différences fondamentales entre le droit vietnamien de la période coloniale française et la période précédente, c'est-à-dire la période féodale, est la division du système juridique vietnamien en droit civil et procédure civile ainsi qu'en droit pénale et procédure pénale dans les différents documents juridiques. Dans le cadre de cet article, les auteurs généraliseront les documents juridiques relatifs au droit civil et

* TS., Trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: thuyhl@hul.edu.vn
Docteur, Enseignante à l'Université de Droit, Université de Huế

** TS., Trường Đại học Mở Thành phố Hồ Chí Minh; Email: trang.lamt@ou.edu.vn
Docteur, Université ouverte de Hồ Chí Minh-Ville

pénal de la période coloniale française et montreront l’impact du droit civil et pénal de la période coloniale française sur les Codes civils et pénaux vietnamiens contemporains.

Mots-clés: Brève histoire, droit civil, droit pénal, régime colonial français, Vietnam.

CHẾ ĐỘ TÀI SẢN CỦA VỢ CHỒNG
TỪ GÓC NHÌN CỦA PHÁP LUẬT DÂN SỰ THỜI KỲ PHÁP THUỘC
LE RÉGIME MATRIMONIAUX DES ÉPOUX DU REGARD DU DROIT CIVIL
PENDANT LA PÉRIODE COLONIALE FRANÇAISE

VÕ Thị Ngọc Trân*

Tóm tắt: Pháp luật của nhiều quốc gia đều cho phép vợ chồng lựa chọn chế độ tài sản (chế độ tài sản pháp định hoặc chế độ tài sản ước định). Tại nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam, “Chế độ tài sản ước định” lần đầu tiên được điều chỉnh trong Luật Hôn nhân và Gia đình năm 2014 như một sự thừa nhận quyền tự do thoả thuận của vợ chồng đối với chế độ tài sản của họ. Tuy nhiên, đây không phải là chế độ mới mà đã được du nhập từ thời kỳ Pháp thuộc theo mô phỏng của Bộ luật dân sự Napoléon năm 1804. Vì vậy, bài viết này tập trung tìm hiểu, tham chiếu, nghiên cứu mối tương quan giữa pháp luật dân sự Pháp với pháp luật dân sự Việt Nam - thời kỳ Pháp thuộc và hiện hành về Chế độ tài sản của vợ chồng.

Từ khoá: Chế độ tài sản của vợ chồng, Pháp luật dân sự thời Pháp thuộc, Chế độ tài sản ước định.

Résumé: Dans la plupart des pays du monde, le législateur a déjà permis aux époux de choisir le régime matrimonial qui convient à leur situation (soit le régime légal, soit le régime conventionnel). En République socialiste du Vietnam, « le régime conventionnel » a été introduit pour la première fois par la Loi sur le mariage et la famille de 2014, comme une reconnaissance de la liberté matrimoniale des époux. Néanmoins, le régime conventionnel n’était pas une nouvelle institution dans le droit vietnamien, car il avait été introduit pendant la période coloniale française, sous l’influence du Code civil de Napoléon de 1804. Cet article se concentre donc à rechercher, comparer et étudier les liens entre le droit civil français et le droit vietnamien – pendant la période coloniale française et dans la législation actuelle.

Mots-clés: Le régime matrimonial des époux, le droit civil de la période coloniale française, le régime conventionnel.

* ThS., Trường Đại học Mở Thành phố Hồ Chí Minh; Email: tran.vtn@ou.edu.vn
Université ouverte de Hồ Chí Minh-Ville

PHÁP LUẬT LAO ĐỘNG TẠI ĐÔNG DƯƠNG TRONG GIAI ĐOẠN 1920-1928: BỐI CẢNH LỊCH SỬ VÀ MỘT SỐ CHẾ ĐỊNH QUAN TRỌNG
LA LEGISLATION DU TRAVAIL EN INDOCHINE PENDANT LA PERIODE
1920-1928 : CONTEXTE HISTORIQUE ET QUELQUES INSTITUTIONS
JURIDIQUES IMPORTANTES

LÊ Thị Ngọc Yên*

Tóm tắt: Bài viết này nghiên cứu những yếu tố tác động đến pháp luật lao động tại Đông Dương trong giai đoạn 1920-1928, cũng như một số chế định lao động quan trọng được ban hành trong thời gian này.

Từ khoá: pháp luật lao động, thuộc địa hoá, Đông Dương, giai đoạn 1920-1928.

Résumé: Cet article étudie les facteurs influençant la législation du travail en Indochine durant la période 1920-1928, ainsi que quelques institutions du travail importantes promulguées durant cette période.

Mots-clés : législation du travail, colonisation, Indochine, période 1920-1928.

* ThS., Trường Đại học Kinh tế - Luật, Thành phố Hồ Chí Minh; Email: yenltn@uel.edu.vn
Université d'Économie et de Droit de Hồ Chí Minh-Ville